

Rafiq Məcid oğlu RZAYEV
AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunun doktorantı

MÜƏSSİSƏLƏRİN İNNOVASIYA FƏALİYYƏTİNİN İDARƏOLUNMA METODLARI

Xülasə

Məqalədə müəssisələrin innovasiya siyasəti və innovasiya fəaliyyətinin təşkili prinsipləri, həmçinin innovasiya fəaliyyətinin səmərəli idarə olunmasına yanaşmalar və bu sahə üzrə başlıca vəzifələr nəzərdən keçirilir. Müəllif tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, innovasiya fəaliyyəti tənəzzülün qarşısını almağa, strukturun yenidən qurulmasını həyata keçirməyə və bazarı müxtəlif rəqabət qabiliyyətli məhsullarla təmin etməyə yardım edən güclü bir vasitədir. Müasir dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatının qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri ölkəmizdə bir çox sahələrdə innovasiya fəaliyyətinin aktivləşdirilməsidir.

Açar sözlər: innovasiya fəaliyyəti, metodlar, prinsiplər, innovasiya siyasəti, tədqiqat və işləmələr, vəzifələr, innovasiyalar.

Giriş

Müasir şəraitdə milli iqtisadiyyatın istənilən sahəsinə aid olan, demək olar ki, hər bir müəssisə bir-birinin üzərində rəqabət üstünlüyünü təmin edən, bazarda öz mövqeyini saxlamağa və gücləndirməyə imkan verən dəyişilmə və təkmilləşdirmə məsələlərini həll etməyə çalışır. Bildiyiniz kimi, maddi resurslar tükənməyə meyillidir. Bir müəssisənin, bölgənin, ölkənin intellektual resursları isə qlobal inkişaf səviyyəsində qalmağa imkan verən yeganə tükənməz mənbədir. Yeni biliklərin malik olduğu zəruri əmək və resurs xərclərinə qənaət etmə xüsusiyyəti onlara ayrıca bir tələbat dəyəri – istehsal olunmuş məhsul və ya xidmətlərin maya dəyərini azaltmağa imkan verir. Köhnə, “yaşlı” məhsulla iş metodlarından fərqli olaraq, daha yaxşı istehlak xüsusiyyətlərinə malik yeni bir məhsulla görülən iş idarəetmənin yalnız iqtisadi aspektləri (yeni bazarlar axtarmaq və mənimləmək) ilə deyil, eyni zamanda texnoloji (bazar tələbatına uyğun olaraq məhsulu təkmilləşdirmək) aspektləri ilə də bağlıdır.

Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, heç də “yeni olan hər bir şey yox, iqtisadi və sosial dəyərə çevrilə bilən yeniliklər” [1, s. 39] innovasiya hesab edilir və bu baxımdan texnoloji tədqiqatların aparılması, əldə olunan yeniliklərin iqtisadi fayda kəsb etməsi, onların ölkə daxilində və xarici bazarlarda uğurla reallaşdırılması üçün müvafiq sahə üzrə çoxlu sayda mütəxəssisə ehtiyac vardır. İnnovasiya fəaliyyətinin idarə olunmasını uğurla həyata keçirmək üçün yüksəkixtisaslı kadrlar hazırlamaq lazımdır. Bu kadrlar əldə edilmiş biliklər əsasında müasir iqtisadiyyatın inkişafının əsas amili hesab edilən innovasiyaların işlənməsi və reallaşdırılması proseslərinin idarə edilməsi vərdişlərini inkişaf etdirməli, innovasiyaların mütərəqqi idarə edilməsi metodlarına üstünlük verməlidirlər. İnnovasiya fəaliyyətinin səmərəli metodlarla idarə edilməsi bazar iqtisadiyyatının dikətdiyi tələbdir və bu intensiv yüksəliş amilləri ilə şərtlənir.

İnnovasiya fəaliyyətinin mahiyyəti və əsas xüsusiyyətləri

İnnovasiyalardan istifadə müəssisələrin fəaliyyətinin maliyyə nəticələrini yüksəldərək onlara bazar şəraitində səmərəli işləməyə imkan verir.

İnnovasiyalar müəyyən qruplarda sistemləşdirilərək müxtəlif cür təsnifatlaşdırılır ki, bu da müəssisənin innovativ inkişaf strategiyasını seçərkən mühüm amil hesab edilir. Müvafiq olaraq innovasiyalar aşağıdakı təsnifat əlamətləri üzrə hissələrə ayrılır: aparılan dəyişikliklərin dərinliyi, müəssisələr sistemində innovasiyaların yeri və onların tətbiq edilməsinin səmərəliliyi (Cədvəl 1).

Cədvəl 1.

Müəssisələrin istehsal sistemində innovasiyalar

Əlamətlər	İnnovasiyaların növləri	Xüsusiyyətlər	
Aparılan dəyişikliklərin dərinliyi	Radikal	Müəssisənin bütün istehsal sisteminin dəyişilməsinə səbəb olan innovasiyalar	
	Təkmilləşdirici	Müəssisənin istehsal sisteminin müəyyən alt sistemlərində və elementlərində dəyişikliyə səbəb olan innovasiyalar	
Müəssisələr sistemində innovasiyaların yeri	Daxili	Texnoloji obyektlərdəki və proseslərdəki dəyişikliklərlə bağlı innovasiyalar	
			Texnoloji Təşkilati-idarəetmə
	Xarici	Marketinq	Müəssisələrin istehsal sistemlərinin fəaliyyətinin təşkilati və idarəetmə aspektlərinin dəyişilməsi ilə bağlı innovasiyalar
Tətbiqetmənin səmərəliliyi	Ekoloji		Müəssisələrin ətraf mühitə neqativ təsir dərəcəsinin azaldılmasına yönəldilmiş innovasiyalar
	İqtisadi		Müəssisələrin iqtisadi göstəricilərinin artımına səbəb olan innovasiyalar
	Sosial		Təşkilati bilik və təcrübənin inkişafı hesabına müəssisələrin rəqabət üstünlüyünün təmin edilməsinə yönəlmiş innovasiyalar

İnnovasiyaların tətbiqi tamamilə istehsal prosesinə yönəldildiyi halda istehsal sisteminin keyfiyyətində yüksəliş müşahidə olunur. Bunun üçün innovasiyaya xas olan aşağıdakı xüsusiyyətlərin optimal uzlaşması zəruridir [2, s.17]:

- innovasiyaların obyektli;
- innovasiyaların miqyası (yaxud səviyyəsi);
- innovasiyaların və onların tətbiqi prosesinin tam və ayrı-ayrılıqda xüsusiyyətlərinin uzlaşması;
- innovasiyaların radikalıq dərəcəsi;
- innovasiyaların şəklini dəyişmə dərəcəsi;
- innovasiyaların mənimlənilmə forması.

İnnovasiyaların effektiv tətbiq edilməsi imkanları müəssisələrin innovasiya potensialı göstəriciləri ilə müəyyən olunur. İnnovasiya potensialı – müəssisələrin innovativ layihə, yaxud dəyişikliklər proqramının həyata keçirilməsi və innovasiyaların tətbiqi vasitəsilə qarşıya qoyulmuş innovativ məqsədlərin əldə olunmasını təmin edən vəzifələri yerinə yetirmək üçün malik olduğu hazırılıq dərəcəsidir [3, s.114].

İnnovasiya potensialının mövcudluğu təsərrüfat subyektinin effektiv inkişafına imkan verən şərt hesab olunur. Müəssisənin innovasiya potensialı müxtəlif bazar strukturlarının vəziyyətindən asılı olaraq iqtisadi proseslərin dinamikasında nəzərdən keçirilir.

Müəssisənin innovasiya potensialının hədəflərinə aşağıdakıları aid etmək olar [4, s.23]:

- müəssisənin innovativ inkişaf strategiyasının formalaşdırılması üzrə tövsiyələrin işlənilməsi və hazırlanması;
- müəssisələrdə innovasiya proseslərinin təşkil edilməsi üzrə zəif tərəflərin müəyyən edilməsi və onların aradan qaldırılması üzrə tövsiyələrin hazırlanması;

• investisiya strukturları, yaxud dövlət orqanları tərəfindən müəssisələrin iri investisiya layihələrinə və proqramlarına dəstək verilməsinə dair qərarların qəbul edilməsi üçün informasiyanın hazırlanması.

Müəssisənin innovasiya potensialının vəzifələri, adətən, aşağıdakılardan ibarət olur:

- müəssisənin innovasiyalara meyillilik səviyyəsinin müəyyən edilməsi;
- müəssisənin innovativ fəallıq səviyyəsinin müəyyən edilməsi;
- müəssisənin rəqabətqabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi.

Müəssisələrin innovasiyalara meyilliliyi, onları mənimsəmə səviyyəsi aşağıdakı istiqamətlər üzrə müəyyən edilir:

• ümumi sistem mənimsəməsi. Innovasiyaların mənimsənilməsinə təsir edən ümumi sistem amillərinə istehsalın şaxələndirilməsi, standartlaşdırma və kommunikasiya xüsusiyyətləri aiddir. Əgər müəssisənin istehsal sisteminin bu parametrləri qəbul edilirsə, onlar innovasiyalara kömək edir;

• texnoloji sistemin mənimsənilməsi. Burada əsas amillər texnoloji sistemin tam və ayrı parametrləri, məhsulun elmtutumluluğu, tələbin həyat tsiklində texnologiyaların dəyişkənliyi və sistemin elmi-texniki səviyyəsidir. Bu halda innovasiyaların qəbul edilməsi özünü bu və ya digər sahələrdə həyata keçirilən innovasiyalar üçün texnoloji sistemin açıq olmasında büruzə verir. Texnoloji sistemin effektivliyinin yüksəlməsinə səbəb olan innovasiyalar sistemin digər sahələrinin əsaslı modifikasiyasını tələb etmir.

• təşkilatın innovasiyalara meyilliliyi. Bu halda göstərilmiş sistemli xüsusiyyət təşkilatın bir sıra struktur-təşkilatı (miqyas, struktur, inkişaf sisteminin vəziyyəti), sosial (mülkiyyət forması, sosial inkişaf səviyyəsi, sosial müdafiə) və iqtisadi (rəqabətqabiliyyətlilik, ətraf mühit dəyişikliklərinə reaksiyanın növü, kapitalın strukturu) parametrləriylə, həmçinin onun idarəetmə sistemlərinin parametrləri (sistem növü, idarəetmə mexanizminin kompleksliliyi, təşkilatın texniki siyasəti və mədəniyyəti, sahibkarlıq strategiyaları) ilə müəyyən edilir. Təşkilatların innovasiyaları qəbul etməsi mütərəqqi qavrama səciyyəsi daşıyır: təşkilat bütün vasitələrlə tətbiqetmə prosesinə köməklik edir;

• işçi heyətin meyilliliyi. Müəssisənin istehsal sisteminin bu parametri əməyin motivasiyası, mühəndislik yaradıcılığının motivasiyası, təsərrüfat motivasiyası, ixtisaslaşma kimi amillərlə səciyyələnir. İşçi heyəti tərəfindən innovasiyaların qəbul edilməsi onların dəstəyini ifadə edir.

Bu və digər innovasiyaların istehsal sisteminin ayrı-ayrı hissələri tərəfindən qəbul edilməsi xüsusiyyəti müxtəlif cür ola bilər, buna görə də müəssisənin innovasiya potensialının inkişafının idarə edilməsinin əsas vəzifələrindən biri istehsal sisteminin daha çox sayda tərkib hissəsi (parametrləri) tərəfindən innovasiyaların qəbul edilməsini təmin edən şəraitin yaradılmasıdır.

Beləliklə, müəssisənin potensialı onun effektiv fəaliyyət göstərməsinin mühüm meyarı hesab edilir. Potensial inkişaf etdikcə təşkilatın və onun bölmələrinin, həmçinin istehsal-təsərrüfat sisteminin bütün elementlərinin inkişafı da gedir. Bu halda müəssisənin inkişafı qeyri-sabit ətraf mühitin dəyişikliklərinə reaksiya kimi nəzərdən keçirilir və buna görə də strateji səciyyə daşıyır. Innovasiyaların axtarışı və istehsal prosesinə tətbiqi müasir müəssisələrin aktual vəzifəsi hesab olunur. Innovasiya fəaliyyəti qeyri-sabit ətraf mühit şəraitində mürəkkəb və əhatəli olduğu üçün müəssisənin rəhbər heyəti tərəfindən koordinasiya nəzarət həyata keçirilməlidir.

Müəssisələrin innovasiya siyasəti və innovasiya fəaliyyətinin təşkili

Müasir dövrdə təşkilat və müəssisələrin innovasiya fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üçün zəruri vasitələrin sistemləşdirilməsi və işlənilib hazırlanması üzrə fəal iş aparılır. Innovasiya siyasətinin uğurlu tətbiqi və həyata keçirilməsi üçün kiçik və orta biznes (KOB) daha çox iki alternativ yanaşmaya müraciət edilir:

1. Birinci yanaşmada sahibkarlıq subyektləri innovativ texniki və bazar fəaliyyətinin nəticələrini müstəqil şəkildə işləyib hazırlayırlar və həyata keçirirlər. Lakin bu cür yanaşma yüksək və daim artan xərclərə səbəb olur ki, bu da elmi-texniki tərəqqinin sürətli inkişafı ilə şərtlənir və deməli,

bu cür fəaliyyət böyük risk komponentinə malikdir. Şübhəsiz ki, bu, əsasən, işlənilib hazırlanması və istehsalı iri sənaye və elmi-istehsalat müəssisələri tərəfindən həyata keçirilən yüksək texnologiyalar sahəsinə aid məhsullara şamil olunur.

2. Innovasiya fəaliyyəti üzrə ikinci yanaşma, ikinci strategiya innovasiya prosesinin bütün mərhələlərində kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin digər şirkətlərlə həyata keçirilən birləşmələrlə əməkdaşlığı ilə səciyyələnir. Müasir şəraitdə rəqabət qabiliyyətinin artırılması və risklərin azaldılması məqsədilə KOB müəssisələrinin irimiqyaslı innovasiyalar sayəsində həyata keçirilən bu cür qarşılıqlı əlaqəsi daha geniş vüsət almış sayılır. Əməkdaşlıq strateji ittifaq, birgə tədqiqatlar, kooperativ istehsal və kooperativ marketinq kimi müxtəlif formalarda həyata keçirilə bilər.

Tədqiqat və işləmələrin nəticələri şirkətlər tərəfindən kommersiya məqsədilə istifadə olunur. Başqa sözlə, innovasiya fəaliyyəti məhsulların (xidmətlərin) çeşidinin genişlənməsi və yenilənməsi, onların keyfiyyətinin artırılması, daxili və xarici bazarlarda yeni istehsal texnologiyalarının effektiv istifadəsi və təkmilləşdirilməsi üçün onun nəticələrinin tətbiqinə yönəldilib.

Alimlər müəssisənin innovasiya fəaliyyətinin təşkilinin ümumi prinsiplərini aşağıdakı kimi göstərirlər [5, s.268]:

1. *Məqsədli yönəldirmə*. Bu onu göstərir ki, müəssisədə innovasiya prosesi fasiləsiz olmalıdır. Yəni təşkilatda qurulmuş innovasiya sistemi tam olmalıdır, çünki bu, innovasiyanın dövrü mərhələləri boyunca məlumatların ötürülməsindəki mənfi cəhətlərin uğurla aradan qaldırılmasını təmin edir.

2. *Sistematik innovasiya fəaliyyəti*. Bu o deməkdir ki, müəssisədəki innovasiya fəaliyyəti sistemin bütün əlamətlərinə malik olmalıdır: dəqiq müəyyən edilmiş funksiyalar, onların icraçıları və aralarındakı qarşılıqlı əlaqə.

3. *Adaptasiya*. Innovativ sistem müəssisənin xarici və daxili mühit amillərinin təsirini adekvat şəkildə əks etdirməlidir. Bu amillər, habelə onların dəyişmə tendensiyaları nəzərə alınmaqla, innovasiyaların yaradılması prosesləri təşkil olunmalıdır.

4. *Salahiyət və məsuliyyət tarazlığı*. Bu prinsip onu bildirir ki, müəssisənin innovasiya fəaliyyətinə cavabdeh olan bölmələri öz işləri üzrə həm salahiyyətlərin, həm də məsuliyyətin optimal uzlaşmasına malik olmalıdırlar.

5. *Qənaətcillik*. Bu halda müəssisədəki innovasiyalar elə bir şəkildə təşkil edilməlidir ki, onlar dövrlərin qısaldılması, yeni məhsulların rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi, istehlakçı müraciətlərinə vaxtında cavab verilməsi və s. hesabına innovasiya prosesinin optimal fəaliyyət göstərməsinə yardım etsinlər.

6. *Hyerarxiya*. Innovasiya sistemi istənilən digər biri kimi sistemin hər hansı şaquli və üfüqi səviyyələrində bir-biri ilə iyerarxiq qarşılıqlı əlaqəyə malik elementlərdən ibarət olmalıdır.

Sadələnən prinsiplər istənilən sistem üçün ümumi hesab olunur. Bununla yanaşı, innovasiya sistemi təcrübədə özünü-təşkilin spesifik prinsiplərinə malikdir [6, s.438]:

1. Innovasiya sistemi innovasiyaların axtarışını və inkişafını stimullaşdıran bir mühit təşkil etməlidir;

2. Bütün innovasiyalar istehlakçının tələbatlarına yönəldilməlidir;

3. Müəssisənin prioritet innovasiya istiqamətləri onun təsərrüfat fəaliyyətinin məqsəd və vəzifələri ilə birbaşa əlaqəli olmalıdır;

4. Innovasiyalar paralel həyata keçirilmə prinsipi üzrə təşkil edilməlidir;

5. Bütün innovasiya fəaliyyəti müəssisə rəhbəri tərəfindən idarə edilir, yəni innovativ strateji hədəflər, müəssisənin təşkilatı inkişafının məqsəd, vəzifə və istiqamətlərinin formalaşdırılması onun tərəfindən həyata keçirilir;

6. Innovasiya fəaliyyətini həyata keçirən struktur bölmələr optimal şəkildə seçilmiş olan ümumi vəzifələrə malik olmalıdırlar;

7. Müəssisənin bütün potensialı innovasiya fəaliyyətinə cəlb edilməlidir.

Innovasiya fəaliyyəti üzrə başlıca vəzifələr

İstənilən müəssisənin innovasiya fəaliyyəti aşağıdakı əsas vəzifələri həll etməlidir [7, s.221]:

1. *Innovasiya fəaliyyətinin planlaşdırılması.* İstənilən planlaşdırma qarşıya qoyulan vəzifənin formalaşdırılmasından başlayır. Innovasiya fəaliyyəti sahəsindəki əsas vəzifə müəssisənin innovasiyalara yönəldilməsindən ibarətdir. Bu vəzifədən sonra qarşıya qoyulan məqsədlərə uyğun olaraq, innovasiya fəaliyyətinin strateji istiqamətləri müəyyənləşdirilir. Sonra strateji innovasiyaların hər bir istiqamətinin optimal şəkildə həyata keçirilməsinə imkan verən innovativ inkişaf strategiyası seçilir. Seçilmiş innovativ inkişaf strategiyası əsasında müəssisə uzunmüddətli, ortamüddətli və qısamüddətli planlar tərtib edir. Planlar təsdiq edildikdən sonra müəssisə rəhbərlərinin, mütəxəssislərin və digər əməkdaşların konkret işləri ilə həyata keçirilir.

2. *Innovasiyaların təşkili.* Müəssisədəki innovasiyalar xüsusi formalaşdırılmış proses və strukturlarla dəstəklənməlidir. Hazırda innovasiyaların inkişafına yönəldilmiş strategiyaların formalaşdırılması və tətbiqi daha çox müəssisələrin özündə həyata keçirilir. Bununla yanaşı, potensial innovasiyaları idarə etməyə imkan verən konkret strukturların yaradılmasına çox nadir hallarda rast gəlinir.

3. *Innovasiya fəaliyyəti iştirakçılarının motivasiyası.* İdarəetmədə ən çox müzakirə olunan məsələ fəaliyyətin effektiv motivasiyasıdır. Innovasiya fəaliyyətində işçilərin optimal şəkildə motivasiyası əlverişli təşkilati mədəniyyətin və qarşıya qoyulmuş məqsədlərə çatmağa qadir işçilərdən ibarət yaradıcı heyətin yaradılmasına istiqamətlənməlidir.

4. *Innovasiya fəaliyyətinin nəticələrinin dövrü qiymətləndirilməsi.* Seçilən innovasiya strategiyasının düzgünlüyü ona düzəlişlərin edilməsi məqsədilə sistemətlilik olaraq yoxlanmalıdır. Bunun üçün innovasiya fəaliyyətinin nəticələri daim qiymətləndirilməyə cəlb edilməlidir.

Təşkilatın innovasiya fəaliyyəti daxili problem və tələbatların, məsələn, istehsal sistemlərinin təkmilləşdirilməsi yolu ilə istehsalın səmərəliliyinin yüksəldilməsinin, həmçinin elmi, elmi-texniki, intellektual və iqtisadi imkanlarının həyata keçirilməsi yolu ilə müəssisənin rəqabət üstünlüklərinin artırılmasının həllinə yönəldilməlidir.

Bazar iqtisadiyyatı şəraitində innovasiya fəaliyyəti iqtisadiyyatın intensiv inkişafına səbəb olur. O, elm və texnikanın ən son nailiyyətlərinin istehsalatda tətbiqinin sürətləndirilməsini təmin etmək, istehlakçıları bir çox yüksək keyfiyyətli məhsul və xidmətlərlə tam məmnun etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bu məqsədlə müəssisənin innovasiya fəaliyyəti aşağıdakı əsas vəzifələrin həllinə yönəldilməlidir [7, s.189]:

- innovasiyalar, laboratoriya tədqiqatlarının işlənilməsi üçün elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin (ETTKİ) həyata keçirilməsi, yeni məhsul və konstruksiya nümunələrinin hazırlanması;

- innovasiya məhsullarının istehsalı üçün yeni növ xammal, material seçimi;
- yeni texnologiyaların seçilməsi, nou-hau və onların əsasında qabaqcıl məhsulların istehsalı üçün yeni texnoloji prosesin yaradılması;

- yeni avadanlıq, mexanizm, cihaz nümunələrinin layihələndirilməsi, istehsalı və sınaqdan keçirilməsi;

- innovasiyaların tətbiqinə yönəlmiş yeni təşkilati və idarəetmə qərarlarının layihələndirilməsi, planlaşdırılması və tətbiqi;

- təhsil prosesinin təşkili, kadrların hazırlanması və yenidən hazırlanması, eləcə də yeni işçi heyətinin seçilməsi;

- innovasiya fəaliyyətinin informasiya təminatı;

- patent, lisenziya, nou-hau, texnoloji rəqlament, sınaq üsulları və s. üçün lazımı sənədlərin hazırlanması üzrə iş;

- marketinq tədqiqatlarının təşkili və aparılması, innovasiyalar üçün marketinq kanallarının təşkili;

- eksperimental istehsalın və innovasiyaların işlənməsinin təşkili;

- istehsalın texnoloji hazırlığı və innovasiyaların tətbiqi;

- yeni məhsulların istehsalı və satışı.

Innovasiya fəaliyyəti – tənəzzülün qarşısını almağa, strukturun yenidən qurulmasını həyata keçirməyə və bazarı müxtəlif rəqabət qabiliyyətli məhsullarla təmin etməyə yardım edən güclü bir vasitədir.

Nəticə və təkliflər

"Azərbaycan innovasiyalar, müasir idarəetmə, liberal iqtisadiyyat yolu ilə inkişaf etməlidir." [8] Dövlət başçısı İlham Əliyevin bu sözləri bir daha onu göstərir ki, müasir dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatının qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri ölkəmizdə bir çox sahələrdə innovasiya fəaliyyətinin aktivləşdirilməsidir. Öz növbəsində, innovasiya fəaliyyətinin səmərəli idarə olunması müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına, o cümlədən uzunmüddətli perspektivdə onların inkişafının təhlil olunmasına və proqnozlaşdırılmasına imkan verəcəkdir ki, bu da iqtisadiyyatımızın tərəqqisi üçün az əhəmiyyətə malik deyil.

Nəzərə almaq lazımdır ki, innovativ müəssisələrin rəqabətqabiliyyətliliyi "Porterin rombu" adlanan dörd atributa - istehsal amilləri şərtlərinə (ixtisaslı işçi qüvvəsi, müvafiq infrastruktur), əlaqədar və dəstəkləyici sahələrin mövcud olmasına (klasterlər), tələbin vəziyyətinə (o cümlədən də daxili bazarda), strategiya, struktur və rəqabətin davamlılığına əsaslanır. Bu baxımdan müəssisələrin innovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsində dövlət dəstəyinə ehtiyac vardır ki, bu dəstək də, əsasən, aşağıdakı istiqamətlər üzrə yönəldilməlidir:

1. Müəssisələrin işinə bürokratik müdaxilələrin məhdudlaşdırılması;

2. Vergi yükünün azaldılması;

3. Fiskal siyasətin biznesin stimullaşdırılmasına və inkişafına yönəldilməsi;

4. Dövlət sifarişləri üçün mübarizədə böyüklüyündən, kiçikliyindən asılı olmayaraq bütün müəssisələrə bərabər hüquqların təmin edilməsi (ETTKİ sahəsi də daxil olmaqla);

5. Bazar şərtlərinə uyğunlaşa bilməyən müəssisələrə dövlət dəstəyinin və subsidiyaların prinsipial şəkildə məhdudlaşdırılması.

Dövlət qurumları inkişaf potensialı nümayiş etdirən, əlavə məşğulluqla təmin edən, ETTKİ nəticələrini tətbiq edə bilən və büdcəyə daha çox vergi ödəyən müəssisələrə daha çox dəstək verməlidirlər.

Müəssisələrin innovasiya fəaliyyətini səmərəli həyata keçirmədən iqtisadiyyatın balanslı inkişafına nail olmaq mümkün deyil. Bu baxımdan innovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsi strateji məhiyyət daşıyır ki, bu da innovativ rəqabətin tədqiq olunmasına və yeniliklərin rəqabət şəraitində ayrı-ayrı müəssisələrin rolunu azaltmayan global bazarının yaradılmasına gətirib çıxarır.

Ayrı-ayrı müəssisələrin innovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsinin strateji məhiyyəti müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin əsası kimi çıxış edir. Müəssisələrin innovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsi üzrə strateji problemlərinin həlli üçün aşağıdakıları nəzərə almaq lazımdır:

- yeniliklər bazarında əmtəə dəyərində malik obyekt kimi intellektual kapitalın əhəmiyyəti;

- innovativ inkişafın prioritetləri;

- riyazi metodların və iş təkmilləşdirmələri modellərinin tətbiqi;

- risklərin təhlili və proqnozlaşdırılması;

- dövlət və maliyyə dəstəyi;

- hədəf proqramların yaradılması.

Məqsədlərə çatmaq üçün bilik sahəsində də innovasiyalar - innovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsinin strateji məhiyyətinin effektivliyini qiymətləndirmək üçün yeni iqtisadi və riyazi metodların yaradılması həyata keçirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Christensen, Clayton M., and Michael E. Raynor. *The Innovator's Solution: Creating and Sustaining Successful Growth*. Boston: Harvard Business School Press, 2003.
2. Дорошенко Ю.А. Управление формированием и развитием инновационного потенциала предприятия // Вторая международная конференция "Инновационное развитие экономики России: ресурсное обеспечение". - М., 2009.

3. Баранчев В.П. Инновационный менеджмент. – М.: “Финстатинформ”, 2000.
4. Колосова Т.В. Системный подход к развитию инфраструктурных элементов инновационной деятельности предприятия // Транспортное дело России. - №1. – 2009.
5. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / А.В.Сурин, О.П.Молчанова. – Москва: Инфра-М, 2012. – 367 с.
6. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / С.В.Ермасов, Н.Б.Ермасова. – Москва: Высшее образование, 2011. – 504 с.
7. Медынский В.Г. Инновационный менеджмент: учебник по специальности “Менеджмент организации”. – Москва: Инфра, 2008. – 293 с.
8. Prezident İlham Əliyev: “Azərbaycan innovasiyalar, müasir idarəetmə, liberal iqtisadiyyat yolu ilə inkişaf etməlidir.” <https://az.trend.az/azerbaijan/politics/3098981.html>

Рафиг Меджид оглу Рзаев
Докторант Института Экономики НАНА

Методы управления инновационной деятельностью предприятия

Резюме

В статье рассмотрены принципы инновационной политики и организации инновационной деятельности предприятий, а также подходы к эффективному управлению инновационной деятельностью и основные задачи в этой области. Автор определяет, что инновации - это мощный инструмент, помогающий предотвратить рецессию, осуществить реструктуризацию и обеспечить рынок разнообразными конкурентоспособными продуктами. Одна из основных задач, стоящих перед Азербайджанской экономикой в современное время, - активизация инноваций во многих сферах нашей страны.

Ключевые слова: инновационная деятельность, методы, принципы, инновационная политика, исследования и разработки, задачи, инновации.

Rafiq Mejid Rzayev
Graduate student of the Institute of Economics of ANAS

Management methods of innovative activities of the enterprises

Summary

The article discusses the principles of innovation policy and organization of innovative activities of enterprises, as well as approaches to the effective management of innovation and the main tasks in this area. The author defines that innovation is a powerful tool to help prevent recession, carry out restructuring and provide the market with a variety of competitive products. One of the main tasks facing the economy of Azerbaijan in modern times is the activation of innovations in many areas of our country.

Key words: innovative activity, methods, principles, innovation policy, research and development, tasks, innovations.